

ז' אדר א' תרצ"ד, י"א אלול, ה'תר"ל (קמ"א) סוף (א')

יד ושם
המוזיאון לתולדות
העם היהודי
בירושלים

פלי יקר

זויות יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. בענין התאבקות עם יעקב רבו הדעות. הן קצרה אורך היריעה האחת מלהעלות עליה כל דעות המפרשים. אמרתי הלא לאלהים פתרונים אענה גם אני חלקי ואומר. אתר שהסכימו רוב המפרשים שמלאך זה הוא סכאל שרו של עשו, הנקרא סכאל על שם כי כל הפצו וישעו לסמא עיני האדם

כמו שנאמר (להן ס' י"ב) חבלילי עינים מיין. וסתם שיטור הולך בעור וסומא. כך סמאל זה שותפו, כל מדימותיו לסמא עיני האדם עד אשר לא יוכל לראות את השמש. ואם בן הענבים מסמאים עין הגשמי, וזה סמאל שותפו מעור עין השכלי, שלא יראה במראות האל זהו סמאל מלה מודרכת:

זויות יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. משמע עד ולא עד בכלל. כי עלות השחר היה מעכב על ידו שלא היה יכול להביאו לקרי הכחשת אלוהים. לפי שפירש בעקידה פרשת בראשית על פסוק ודעו היום השבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים ויגרסו לנס שמתוך יריעת פקדון הגלגל היומי דהיינו השמש, יוכל המשכיל להתבונן כי ה' הוא האלהים, וכן אברהם לא הכיר בראו כי אם סתן הלכות השמש והתחלת עלייתה כעלות השחר, כמיש וישעו ס' ב' מי העיר ממדות צדק, ופסוק זה נדרש על אברהם. והוה המרגלית הטובה שהיתה תלויה בצוארו של אברהם (ביב ס'ו). שהיה מפרסם לכל מצאת האל יתברך וכמותו תלה יריעת זו בגלגל החמה, ופירש הרב שעל זה אמרו (ימא כ'): אלמלא גלגל חמה המכריז מצאות האל יתברך היה נשמע קול המונה של רוב המכחשת מצאתו יתברך. לכן נאמר עד עלות השחר ולא עד בכלל. כי עיי יריעת הנרעה השמש ידע יעקב כי ה' הוא האלהים. ומסעם זה משפט הרשעים לבקרים, והאיה מסדום וכנען (ההלים ק"א ה') לבקרים אצמית כל רשעי ארץ, לפי שלא לקחו לימוד מעלות השחר ולא ידעו את ה'.

מה ש' מלאך אשכנז היה צד יקר האמר?

רמב"ם

(כז) זירא כי לא יוכל לו. מלאכיו גבורי כח ועשיית דברו. ועל כן לא יכול לו המלאך להזיקו. הורשה רק כמה שעשה עמו להקע כף ירכו. בבראשית רבה (ו' ג) נגז בכל הצדיקים שעתידין ממנו. זה דורו של שמר. והענין כי המאורע כל לדורותיו שיהיה דור בורעו של יעקב יתגבר עשו עליו שיהיה קרוב לקעקע ביצתו. והיה זה דור אהר בימיו המשנה כדורו של רבי יהודה בן בבא וחביריו. כמו שהיה (שהשי"ב ז') אמר רבי יהודה בר אבא אם יאמר לי אהם יין נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני גותן ובלבד שיהרגוני מיד. אבל בדורו של שמר אני יכול לסבול. ומה היו עושים בדורו של שמר. היו מביאין כדוריות של כדור ומלבינן אותן באור גותנין אותן תחת שיחין ומשיאין נפשותיהן מהן. ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה. והכל סבלנו ועבר עלינו. כמו שרמז ויבא יעקב שלם:

מהו המלאך אשכנז?

פלי יקר

פני אל ולא עלתה כידו לסמא אותו במציאת האל יתברך. ובאמרו כי שרית עם אלהים עקד שם יעקב ממנו, כי יעקב מורה על עקוב הלב סכל ואנוש הוא וימיה י' טו, וישראל לשון מישור כמיש לעתיד (ישעיה ס' ה') והיה העקוב למישור. ולא מישור הנראה ישר בעיני הבריות כי אם הנראה ישר בעיני אלהים ואדם, ע"כ אמר כי שרית עם אלהים ואנשים כי עיי כושר מפעלך תהיה שר נגיד עם אלהים ואנשים ותוכל. והוה ישראל ישר אל. מישור הנראה גם בעיני האל יתברך.

(כח) ויאמר ש"הני בי עליה השחר. כי לא אוכל עוד להביאן לקרי הכחשת אלוה אחר שנתת לבך ודעתך בעליית השחר כאמור. ויאמר לא אשלוך כי אם ברכתני. שתהיה מודה לי שאין אתה יכול לי בענין האיית והסתכלות מציאת האל יתברך. כדו שמלאך רע יענה אמן בעל כרחו והקטיגור יהיה לסניגור כמו שעושה סמאל ביים כפוריים: (ט) ויאמר לא יעקב ויאמר עוד שמך כי אם ישרא"ל. לשון ישר אל כי ישר הוא לשון ראייתו. מלשון אשורתי ולא קרוב, והנדה לו בזה כי יעקב וואה

ד"ט

(י"ה) שלם. שנס בגופו השנמרפה מללעתו, שלם בממנוו שלם הפסר כלום מכל אזהרו דורו, שלם במורתו שלם שנה תלמודו צדיק (כן) (שנה ג' ב' ע' ה')

ויבא יעקב שלם

ה

הנה כמספרים פ"ח אמרו חז"ל: מאי דכתיב: יחלמו עמים רבים ואמרו
לכו ונעלה אל ה' אל בית אלהי יעקב לא כאברהם שקראו ה' ולא
כיצחק שקראו אלהי יעקב כעקב שקראו בית. באור הדבור, כי מראש אמנה
כשזוהי ארון האורזי לקרא בשם ה', הלא לא היתה הקריאה מפורשת
בדרך-עבודה מיוחד ומפורד להלכוזיו, כי-אם להפנות את הלבנות ככלל
לשם ה' אל עלם קנה שמים וארץ. ומנגן זה אינו מניח הכזל בין עם לעם,
וכל באי-עולם יוכלו יחד לזקק לנבואת ה'. וזאת היא הוראת המצבה:
נקודה נקודת מרכזית, שהנל מתקבצים לעבודה סביבה כאין הכזלה.
אבל מעמד זה הוא רק מעמדו של הכשרה. מבחנת העליונה היא, שתבא
לעולם אותה המגלה של העבודה הרציפה, המפורדת ברוח-ה' ומיוחדת
לישראל עם-סוגלה, ולזאת המדרגה אין כל באי-עולם ראויים להשתתף
בשרה. יעקב כאשר ראה את המגלה המיוחדת, הענייה להופיע לזרע
ברך ה' אשר יפרח ממנו, אמר אז: ידואכן תזאת אשר שמוני מצבה לא
תהיה עוד מצבה הפשית, שהעבודה תהיה מרוכזת סביבה בלא הכזלה
מתוצות. כי-אם יזויה בית אלהים, בית מיוחד מוקף מרצות, שרק יראוים
לו יוכלים לנא אליו...

לענין לבא... יאמרו בלש: מעתה נדע שלא די לנו באותה הכוללה של
קריאה בשם ה' לנד במושג-האמונה העולם, אשר השבנו אותו למספיק
לכל התפקידים הנשפטים, אלא צריכים אנו לעלות אל ה' והקריאה
בגלות לקדושת אמות ה', והנרתו ככלל, למען נבוא אל הבית פנימה,
אל בית אלהי יעקב, ולא נסתפק עוד בהגדרה כללית ובמשיגים כלליים,
שראינו כבר שאינם מספיקים להאיר את המגלה העליונה בעולם ולבטח
את האנושיות על כסם יסודי, כי-אם נשוב לאשר זנחנו ואכן מאמנו
מוכרת לזוהי לראש פניה, והם הם המוחים הפרמיטיבי שהם נחלת-יעקב
המיוחדת לעד, כמות שובל עפ"ם למקום נתינת נתיב רפיה למוחן העולם
והאדם ולקני נכל ערכו.

(הנה פ"ח אמרו חז"ל)

בנין בית ישראל

כך בית ישראל בשלמותו צריך להיות בניו מכל שבטי ישראל, כשלכל אחד מהם
יש ערך הייחודי מיוחד. סידור כל הכוחות המיוחדים ביחוד, הוא ענין מסובך ביחוד,
השייך לפרשת הטיבוכים הגדולה של יעקב אבינו מאז ועד הנה, עליון לזכור
שככל שרבו הוא גדול יותר, כך הוא מסובך יותר. מכונה גדולה מסובכת יותר
ממכונה קטנה. אורגניזם גדול מסובך יותר מאורגניזם קטן. אהנו כולנו מתוודים
ביחוד את כלל-ישראל: "נשא אהרן את שמוח בני ישראל כחשן המשפט על
לבו, בבאו אל הקדש, לזכרן לפני ה' תמיד... והיו על לב אהרן בבאו לפני
ה'". ככל שזוכים יותר להבין את הדברים בהבנה אלוהית, כן מתבדר שהבנין

הגדול ביחודי והשלם ביחוד, הוא שמתגלה בצורה המסובכת ביחודי, לכן, בנין
בית יעקב כל-כך מסובך, מראשית ועד אחרית, מאז ועד הנה.

(הנה פ"ח אמרו חז"ל)

הנה פ"ח אמרו חז"ל